

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

חג הסוכות

(חלק יט — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חגה"ס ג

עיקרית בתוכנה וענינה של מצות הקהל, כדלקמן.

ב. ההבנה הפשוטה היא, שהשתתפות הטף במצות הקהל היא חיוב החל (לא על הקטנים עצמם, אלא) על האב (והאם), שביאום; וכדאיתא בגמרא (בחגיגה⁷) „טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהו”⁸

– ועפ”ז נמצא לכאורה, שגם קטן הנמצא במצב שגדול כיוצא בו פטור מהקהל (לדוגמא: חרש, סומא וכיו”ב), נכלל בחיוב בהיותו קטן – מאחר שהחיוב והמצוה אינם עליו, אלא על האב להביאו, וא”כ אין נפק”מ מהו מצבו של הקטן?⁹

אבל לפי זה אינו מובן, דהנה בגמרא קידושין איתא¹⁰ בנוגע למצות הקהל, שאפילו אלמלא נאמר בכתוב בפירוש שנשים חייבות בהקהל, היינו למדים החיוב שנשים את בקל-וחומר מקטנים – „טפלים חייבים נשים לא כל שכן”;

אבל אם החיוב בטף אינו אלא על מביאייהו, כנ”ל, איך שייך לומר עליהם „טפלים חייבים”? וגם: מאחר שה„טפלים” עצמם אינם חייבים – איך

א. בנוגע למצות הקהל¹ (שזמנה במוצאי יו”ט הראשון של חג הסוכות², שהוא תחילת ימי חול המועד³) מצינו ענין מיוחד שלא מצינו דוגמתו בשאר מצוות התורה: מצות „הקהל” מקיפה וכוללת את כל בני ישראל, ובכללם גם הטף, כדכתיב⁴ „הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו”.

בדרך כלל לא מצינו במצוה דאורייתא השתתפות של קטנים יחד⁵ עם כל ישראל מדאורייתא – ואילו בהקהל⁶ כוללת התורה את הקטנים במצוה יחד עם כל בני ישראל.

ויש לומר, שבענין מיוחד זה שבהקהל באה לידי ביטוי נקודה

(1) בפריט מצות הקהל המובאים בהשיחה – ראה ביאור הרי”פ פערלא לסהמ”צ רס”ג מ”ע טז. פרשה יו”ד. אנציקלופדי תלמודית ע’ הקהל, וס”ג. חוברות „הקהל” למחברים שונים.

(2) סוטה מא, א. וראה פרש”י שם ע”ב ד”ה מאימת. תוד”ה כתב שם ע”א.

(3) לשון הרמב”ם הל’ חגיגה פ”ג ה”ג („שהוא תחלת ימי חולו של מועד”) לענין „אימתי היו קורין” [ובתחלת הפרק לעצם המ”ע של הקהל כתב, בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל” ואכ”מ]. וראה לקוטי לוי”צ – אגרות ע’ רמה ואילך. שם ס”ע רס ואילך.

(4) וילך לא, יב.

(5) משא”כ המצוה דושנתם לבניך (ואתחנן ו, ז) וכן מצות סיפור יצי”מ „והגדת לבנך (בא יג, ח) – שנוסף לזה שאינו מודגש שזהו לטף – (הרי) זה חיוב מיוחד על האב בנוגע לבנו, משא”כ הקהל שנכללים בהמצוה דכל ישראל.

(6) ולהירושלמי ריש חגיגה גם „בראיית פנים אפי” קטן חייב”. אבל ג”ז יליפנין מהקהל.

(7) ג, א.

(8) וראה טורי אבן שם, אי על האב או אף על הב”ד. וראה המקנה קידושין לד, ב בתוד”ה ואנא אמינא.

(9) כמ”ש במנ”ח מצוה תריב. ולכאורה מהטו”א שם לא משמע כן, מדמספקא ל’ בקטן שאין לו קרקע. וראה לקמן בפנים.

(10) לד, ב.

עוסקים בשני סוגי קטנים: הציווי בפסוק השני¹⁸, ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם" קאי בקטנים שהגיעו לחינוך, שהמצוה מוטלת עליהם בעצמם; אבל הפסוק שלפניו, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" קאי גם בסוג שני של "טף", והם הקטנים יותר בשנים, שלא הגיעו לחינוך¹⁹, ועליהם אמרו "למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהן"²⁰ – ושכר זה ישנו גם במביאי הקטנים שהגיעו לחינוך – דזיל בתר טעמא.

ולפי זה נמצא שדברי הגמרא "טפלים חייבים" אמורים ב"טפלים" אלו שהגיעו לחינוך והם בכלל שמיעה ולימוד.

אבל באמת דוחק ליישב כן: א) גם בקטנים שהגיעו לחינוך חיוב החינוך למצוות אינו מוטל על הקטן כלל²¹, אלא על מגדלו ומחנכו, שע"פ הרוב זהו האב – ובפשטות כן הוא גם בנדון דידן; ואפילו אם תמצי לומר שבמצוות הקהל ישנו ציווי מיוחד גם על הקטנים עצמם (דלא כבשאר מצוות) והקטן גופא נקרא מחוייב בדבר –

[ובפרט ע"פ הדעה בדברי הראשונים²² גבי קטן שהגיע לחינוך,

אפשר ללמוד מהם קל-וחומר לחייב את הנשים²¹?

[ודוחק לומר שדברי הגמרא הללו ("ליתן שכר למביאייהן") אינם להלכה, מאחר שאינם אלא "הגדה" ו"דרש"¹² ואין למדין מן ההגדות¹³, ואילו להלכה קיימא לן שקטנים מחוייבים בעצמם כנ"ל ממס' קידושין –

כי מצינו בכמה מקומות שלמדין מגמרא זו גם בנוגע להלכה,

כדחזינן¹⁴ שמוני המצוות¹⁵ הביאו את דברי הגמרא הללו בקשר למצות הקהל, ואף מצינו בפוסקים¹⁶ שלמדו מזה לענין לימוד התורה בנישים].

ג. לכאורה ה' אפשר לבאר, ע"פ המבואר במפרשים¹⁷, שפסוקי הקהל

(11) ראה מהרי"ט קידושין שם. המקנה שם. ובכ"מ.

(12) כלשון הגמ' שם.

(13) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. וראה אוצר הגאונים חגיגה במילואים (ע' 65) מרס"ג ורב האי גאון (ובכ"מ) אין מביאין ראי' מאגדה אין מקשין באגדה. וראה אנציקלופדי' תלמודית ע' אגדה, וש"נ.

(14) וראה גם תוד"ה נשים חגיגה שם, אמר בירושלמי דלא כבן כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה. ואדברה מפשטות לשון הירושלמי שם דתניא משמע שבא בהמשך ובראי' ללפניו "אפי' קטן חייב כו' והטף ואין קטן גדול מטף". ולהעיר – שבירושלמי שם ליתא דדברי רבב"ע הוי "אגדה", דרש" – כבבבלי.

(15) יראים מצוה רצ. ובהשלם סי' תלג. סמ"ג מצוה רל (בשינוי לשון מלשון הגמ' לפנינו). ועוד.

(16) ראה ב"ח יו"ד סרמ"ו ד"ה כתב, שגמרא זו הוא המקור לזה שמחלק הרמב"ם בין תושב"כ ותושב"ע"פ בלימוד התורה לנשים. וראה ג"כ ט"ז שם סק"ד. מג"א סי' רפב סק"ו.

(17) חדא"ג מהרש"א חגיגה שם. וראה אוה"ח עה"פ. כלי יקר שם.

(18) וילך שם, יג.

(19) וכן משמע בפרש"י מגילה (ה, א ד"ה ותגיגה) שכתב הטעם דבשבת אי אפשר להביא טף.

(20) וראה גם רמב"ן וילך שם.

(21) ראה הדעות בזה שדי חמד כללים מערכת ח כלל ס. וראה לקו"ש ח"ז ע' 233 ואילך.

(22) תוד"ה ור"י ברכות טו, א. ד"ה עד – שם מח, א. ד"ה ור"י מגילה יט, ב. וראה כס"מ להל' חו"מ פ"ו ה"י שכ"נ מר"ן מגילה שם. ועוד. וראה בהנסמן בהערה הקודמת.

החיוב דמצות הקהל; ולפי הדעות²⁶ שהחיוב חל גם על קטני קטנים, גם הם מחוייבים במצות הקהל.

וכיון שכן, הרי הדרא קושיא לדוכתא²⁷: איך עולים הדברים בקנה אחד עם הנאמר בגמרא ע"ד „טף” – „ליתן שכר למביאייהו”, וגם עם הכלל הפשוט (וסברא הוא) שאין שייך ענין של חיובים ב„דרדקי”²⁸ שאינם בני דעה?²⁹

ד. ויובן בהקדם הביאור בהתחלת הדרש של ר' אלעזר בן עזרי' „אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע” – דלכאורה, מה חידש בזה? הרי מקרא מלא דיבר הכתוב „למען ישמעו ולמען ילמדו”.

ואין לומר, דאין הכי נמי, ובדבריו „אם אנשים ללמוד ונשים לשמוע” לא נתכוון לחדש דבר, אלא אמר כן כהקדמה לסיום „טף למה באין”³⁰, וע"ד הסגנון „בשלמא” (או „הניחא”³¹) אנשים כו' נשים וכו'.

שאם כן, (א) לא הי' לו לומר כן בלשון „אם”, אלא בלשון הרגילה „בשלמא”, (ב) ויתירה מזו: גם לשון „בשלמא” נמצאת בגמרא רק כשיש

שאע"פ שחיוב החינוך חל על המחנך, אין פירוש הדבר שהקטן פטור, אלא מצד מצות החינוך נקרא הקטן מחוייב במצוה]

אבל לפי זה ימצא חילוק מחודש בין ב' סוגי הקטנים – שבקטני קטנים, שהחיוב והמצוה אינם אלא על מביאייהו בלבד („כדי ליתן שכר למביאייהו” דמס' חגיגה), נכללים בחיוב הקהל גם קטנים אלו שלפי מצבם היו פטורים בגדלותם מהקהל;

ודוקא אלו מהקטנים הגדולים יותר בשנים, שכבר הגיעו לחינוך (הטפלים דמס' קידושין), מאחר שהם עצמם נקראים חייבים בהקהל, אין חיובם חל אלא כשהם במצב שבגדלותם היו מחוייבים בהקהל – ולא אשתמיט בשום מקום לחלק באופן כזה בין שני סוגי הקטנים.

(ב) ועיקר²³: מלשון הגמרא בקידושין „טפלים חייבים” – ולא „קטנים חייבים” וכיו"ב – משמע בפשטות דקאי באותו סוג קטנים כבחגיגה („טפלין – „טף”²⁴); וכמו שדייק רש"י²⁵ שענין „טפלים חייבים” ידעינן מלשון „והטף” האמור (לעיל) ככתוב (ולא מהכתוב שלאחרי זה „ובניהם אשר לא ידעו גו"ם”).

ומוכח מזה שעל הקטן עצמו חל

26 ראה בהנסמן בהערה 17, 20. מנ"ח שם. ועוד.

27 ועיין המקנה קידושין שם.

28 ראה פסחים קטז, א.

29 ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז הכ"ז. הל' קרבן פסח פ"ב ה"ד. וראה פרמ"ג פתיחה כוללת לאור"ח ח"ב אות ג. מנ"ח מצוה ה סק"ב. סוף מצוה רסג. ציונים לתורה כלל ח. וראה צפע"ג הל' שבת פכ"ד הי"א. הל' אישות פ"ד ה"ט. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1249.

30 וראה עיון יעקב לע"י חגיגה שם.

31 ראה ר"ח שם „הא תינח”.

23 כי בהנ"ל י"ל (עכ"פ בדוחק קצת) דאף שבגדלותו אינו מחוייב בהקהל – זה שהגיע לחינוך אינו פוטר מביאיו מלהביאו.

24 וראה ירושלמי ריש חגיגה (הנ"ל הערה 14).

25 קידושין שם, ד"ה ואנא.

את דין חיובן או איסורן של הנשים בלימוד התורה.

ו. ונקודת הביאור בזה:

פשוטות³⁶ הכתוב, "הקהל את העם האנשים ונשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו גו'" היא, שמצות הקהל היא על יחיד (המלך), שעליו להקהיל את האנשים והנשים והטף, אבל אין זו מצוה על האנשים הנשים והטף עצמם. והמשך הכתוב, "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם גו' לעשות גו'" מבאר את המטרה והמכוון שבמצוה

[ו, "למען" כאן הוא ע"ד "למען" בכמה מקומות בתורה – ולדוגמא: "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו"³⁷, "למען ירבו ימיכם יומי בניכם וגו'"³⁸, ועוד – אשר (בכלל וע"פ רוב) אין הכוונה בזה לענין ופעולה המתקיימים בהווה, אלא לתוצאה שתבוא לאחר זמן] –

מטרת המצוה דהקהל (ע"י המלך המקהיל את העם וקורא לפניהם פרשיות התורה) היא, שכתוצאה מזה יתקיים בקרב כלל עם ישראל – ישמעו וילמדו גו'.

[וכדמשמע (לכאורה) מלשון הרמב"ם³⁹: "מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים נשים וטף ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן

בכך חידוש ענין או סברא, הנלמד דבר מתוך דבר (ולא כשהדברים אמורים במפורש), וע"ד הלשון, "בשלמא למאן דאמר"³² – משא"כ בנדון דידן לא הוסיף כל חידוש על מה שנאמר בכתוב בפירוש.

וביותר יקשה: דרשתו של ר' אלעזר בן עזרי' מובאת בפירוש רש"י על התורה³³, ושם היא נחלקת לכמה פרטים לפי תיבות הפסוק: על "אנשים" כתב רש"י "ללמוד", אחר כך העתיק מן הכתוב "נשים" ופירש "לשמוע", ועל "הטף" כתב "למה באו לתת שכר למביאייהם". הרי, שגם "ללמוד" ב"אנשים" ו"לשמוע" ב"נשים" הם פירושים בפני עצמם (ולא רק הקדמה לשאלה "טף למה באין")³⁴.

ה. לכאורה יש לבאר ע"פ דברי התוס': "אמרו בירושלמי דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה", היינו, שמאחר שבכתוב נאמר "למען ישמעון ולמען ילמדון" סתם, דמשמע דכולל גם נשים³⁵, על כן הוצרך ר' אלעזר בן עזרי' (דסבירא ל' שאסור ללמד תורה לבנות ישראל, ודלא כבן עזאי) להודיע ולפרש, שכוונת הפסוק היא "לצדדין": "אנשים באים ללמוד ונשים באות (רק) לשמוע".

אבל דוחק לפרש כן בעניננו, שהרי סוגיא זו בגמרא וכן דרשתו של ר' אלעזר בן עזרי' באו ללמד בעיקר את דיני ופרטי "פרשת הקהל", ולא

(36) ראה לעיל ע' 323 (ס"ד), 326 ואילך (ס"ז).

הנסמן לעיל הערה 1.

(37) וירא יח, יט.

(38) עקב יא, כא.

(39) הל' חגיגה רפ"ג.

(32) ראה יד מלאכי כלל קיא.

(33) בפרשת וילך עה"פ.

(34) בפרש"י פשוט חידושו – דנשים רק לשמוע. וראה לקמן בפנים.

(35) להעיר מאוה"ח עה"פ.

במצוה זו אינו אלא בכך שע"י ביאתם מתקיים הציווי שעל המקהיל, המלך. ועי"ז שמתקיים בישראל ישמעו ילמדו ויראו ושמרו לעשות גו' (בעתיד⁴⁶) מתקיימים המטרה והמכוון דמצות המלך.

ז. ובא ר' אלעזר בן עזרי' ומבאר את תוכן מצות הקהל – „אם אנשים באים (הרי זה) ללמוד, נשים באות – לשמוע“, ובזה מחדש שני דברים:

(א) שיש חיוב גברא (גם) על האנשים ונשים עצמם להיות „באים“, כי אע"פ שהטילה התורה את החיוב והמצוה על המקהיל (המלך), נעשה מצד זה חיוב גברא על האנשים והנשים לקיים בפועל את המצוה (שעל המקהיל)⁴⁷.

[ע"ד דברי הר"ן⁴⁸ הידועים בנוגע לאשה בפרי' ורבי', שאע"פ שאין חיוב מצות פרי' ורבי' מוטל על האשה, „מכל מקום יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו“,

והחילוק הוא רק בזה, שבפרי' ורבי' לא מתהווה חיוב על האשה, ואין זאת אלא אלא ש"יש לה מצוה", כי בנדון זה סיועה והשתתפותה הוא רק מצד

46) להעיר מסיום הכתוב, „ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת“, וכן בסוף פסוק הבי' „ולמדו ליראה גו' כל הימים אשר אתם חיים על האדמה“.

47) ויש לומר שכ"ה גם לדעת הרמב"ם, אלא דאינו צריך לפרטו, כי כתב המפורש בקרא, המ"ע להקהיל כל ישראל, ובמילא מובן שיבואו כולם. או י"ל שמובן הוא מלשונו בהלכה ב' שם „כל הפטור מן הראי' פטור ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף כו' שהרי הנשים חייבות“. ובהלכה ו' שם „חייבין להכין לבם . . . חייבין לשמוע“.

48) קידושין רפ"ב.

מזרזות אותן⁴⁰ במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת“. ומלשון זה מובן אשר:

(א) מצות הקהל אינה מצוה על כל אחד מישראל בתור יחיד, שעליו לבוא להשתתף במצות הקהל, אלא זו מצוה להקהיל⁴¹, והציווי הוא על המלך שבכחו להקהיל (או לבית דין⁴²).

(ב) מצות הקהל – מצות המלך – היא: תקרא וגו' הקהל גו' מתוך מטרה (וי"ל יתירה מזה – שגם זה מפרטי הציווי להמלך – שיקהיל ויקרא באופן) אשר ישמעו גו', ולכן הקריאה היא בפרשיות⁴³, „שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהן בדת האמת“⁴⁴ (ומעל גבי בימה⁴⁵).

וחלקם של האנשים והנשים והטף

40) לכאורה צ"ל „אותם“.

41) וכ"ה בהמצות שבהכותרת לה' חגיגה „להקהיל העם בחג הסוכות“. ובמנין המצות שבראש ספר היד מ"ע טז „להקהיל את העם“. ועד"ז הוא בסהמ"צ מ"ע טז (ובתרגום קאפח „שנצטוינו שיקהל העם בכללותו“). אבל לדעת הבה"ג סמ"ג ויראים שם הוא מ"ע על היחיד, שיבואו כולם לשמוע. וראה חינוך מצוה תרי"ב. ובהנסמן לעיל הערה 1.

42) ואולי לכן לא כתב הרמב"ם מפורש מ"ע על המלך להקהיל וכיו"ב, כי המצוה היא ע"ז שבכחו להקהיל, ונפק"מ כשאין מלך אם ישנה מצות הקהל.

43) במנין המצות שבראש ספר היד שם „להקהיל את העם לשמוע התורה“. אבל יש גורסים להשמיעם (ראה רמב"ם ספר המדע ירושלים תשכ"ד).

44) ובהלכה וא"ו שם: ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת.

45) שלכן העתיקו בפרש"י עה"ת כאן כי זהו פשוטו של מקרא – אף שע"ד הלכה אינו מוכרח (שהרי לא מצינו שתהי' מדאורייתא). וראה לעיל

ע' 323.

שהמעשה ד„הטף באין“ הוא – „ליתן שכר למביאייהן“: מאחר שעל הטף אין שייך שום חיוב, על כן הענין והתועלת (הנוספת) שבזה הם רק „ליתן שכר למביאייהן“.

ט. עפ"ז מובנים דברי הגמרא „טפלים חייבים“ והקאסלקא-דעתך ללמוד נשים מטף בקל-וחומר, כנ"ל:

בעצם המצוה דהקהל שווים האנשים הנשים והטף, מאחר שע"י ביאתם מתקיימת מצותו של המקהיל. מצד המצוה שעל המקהיל להקהיל אנשים נשים וטף, נעשים כולם בשווה חפצא של מצוה.

[ובזה אין נפק"מ בין הסוגים השונים שבקטנים, ואפילו קטני קטנים הם בכלל „טפלים חייבים“, מאחר שעל ידם מתקיימת מצות המקהיל „הקהל את העם האנשים והנשים והטף“].

וכיון ש„טפלים חייבים“, והם בכלל עצם המצוה של הקהל, הרי (אפילו אלמלא נזכרו הנשים במצות הקהל) היינו למדים שגם הנשים בכלל המצוה; אלא שבנשים נוסף עוד, שבהן זה נעשה גם חיוב גברא (מאחר שהן בני דעה) על הנשים גופא⁵¹ (שבקטנים אין זה שייך).

51) וזה דבמצות שמחה קאמר הש"ס (קידושין שם): ניליף משמחה לחיובא אמר אביי אשה בעלה משמחה, ולפי' התוס' שם (ד"ה אשה, ובתוד"ה אשה ר"ה ו, סע"ב) בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה, ומצד זה נק' (חגיגה ו, רע"א) דמיחייבא בשמחה (וראה רמב"ם הל' חגיגה פ"א סה"א ובלח"מ שם), ואעפ"כ לא נחשבת מפני זה מחוייבת במ"ע שהזמן גרמא דשמחה (כבגמ' שם), י"ל, כי החיוב ומצות שמחה יש על האישה – בעלה בפ"ע, מלבד החובה המוטלת עליו לשמח

המציאות, שאין הבעל יכול לקיים במציאות את מצות רפ"ו ורבי' המוטלת עליו ללא האשה;

אבל בנדון דידן אין ההשתתפות של האנשים נשים (וטף) מצד המציאות בלבד, אלא גם מצד גדר המצוה – הם הם החפצא של המצוה, הדבר שבו יש לפעול את הענין דישמעו, ילמדו גו', ולכן נעשה בדרך ממילא חיוב גברא גם עליהם. וע"ד דברי החרדים⁴⁹ הידועים, שיש מצות עשה על ישראל להתברך ע"י הכהנים⁵⁰.

ב) „למען ישמעו ולמען ילמדו גו“ אינו רק מטרת ותוצאת המצוה, אלא זהו תוכן המצוה: החיוב שעל האנשים והנשים לבוא להקהל, אינו רק להיות שם כדי שתתקיים מצות הקהל את העם שעל המלך (ועי"ז תושג מטרת המצוה בכלל ובעתיד, כנ"ל), אלא „ללמוד ולשמע“ הוא (גם) תוכן המצוה דביאת האנשים והנשים.

ח. בהמשך לזה שואל ר' אלעזר בן עזרי' (אכן „ללמוד ולשמע“ הוא התועלת והמצוה של האנשים והנשים, אבל) „וטף למה באין“: איזה חיוב וענין ישנו בביאתם של הטף בדוגמא לביאתם של האנשים והנשים, נוסף על הצד השווה שבאנשים נשים וטף, שע"י ביאת כולם מתקיימת מצותו של המקהיל ומושגת המטרה של הקהל?

ועל זה משיב ר' אלעזר בן עזרי',

49) מ"ע כו' התלויות בפה כו' לקיימם בכל יום פ"ד אות יח. וראה הפלאה כתובות (כד, ב) ברש"י ד"ה דאיסור עשה (הובא בשע"ת או"ח סקכ"ח סק"ב).

50) וראה בארוכה בכהנ"ל לקו"ש ח"ז ע'

בהם וחוקק בהם את האמונה ואת יראת ה' למשך כל השנים – „כל הימים אשר אתם חיים על האדמה“.

ומהאי טעמא, הנה מצוה זו כפי שהיא אמורה בכתוב, בתורה שבכתב, (א) היא בכל ישראל בשווה, לפי שנקודת היהדות הבאה לידי ביטוי בהתעוררות האמונה בה' כו' נמצאת בשווה בכל אחד מישראל, מהגדול שבגדולים ועד הקטן שבקטנים, ואף בטף, מאמינים בני מאמינים⁵⁸, כיון שאין הדבר שייך להבנה והשגה כו', אלא לעצם הנפש שישנה בכל אחד מישראל.

(ב) הציווי אינו לכל יחיד אלא למקהיל, למלך, כיון שהחיוזוק האמיתי (מחזיקות) וההתעוררות דנקודת היהדות, נקודת האמונה, עד שתפעל על „כל הימים“ – אינם בכח עצמו, אלא מצד ועי'⁵⁹ המלך, שהוא הנשמה הכללית דכללות העם⁶⁰.

ועפ"ז מובן ענין נפלא שמצינו במצות הקהל – שהיא פועלת לא רק למשך זמן, כמו שמצינו בעלי' לרגל⁶¹, אלא על „כל הימים אשר אתם חיים על האדמה“, כיון שבחי' זו קשורה ליחידה כנפש, שאין בה כל שינויים.

יא. ובנוסף – מבארת התורה שבעל-פה (הגמרא ורש"י), שבה מתגלה מה ש„מופלא ומכוסה טמיר ונעלם“ בתורה שבכתב⁶² – שנוסף

יו"ד. הביאור בזה בפנימיות העינים:

מה שדוקא במצות הקהל מצינו שהכל מחוייבין בה – אנשים נשים וטף – ולאידך חיוב המצוה הוא על המקהיל, על המלך (או בית-דין) –

יובן ע"פ לשון הרמב"ם⁵², שמצות הקהל היא „לחזק דת האמת“, או בלשון החינוך⁵³, „זאת המצוה עמוד חזק וכבוד גדול בדת“. ויש לומר הפירוש בזה, שענינו של הקהל הוא גילוי נקודת האמונה בכל אחד מישראל, שהיא היסוד והעמוד המחזק את דת האמת – „ומחזיקות ידיהם בדת האמת“. נקודת האמונה מתחזקת ומתגלה עי"ז שהמלך מקהיל את כל ישראל בבית המקדש ו„קורא לפניהם“. מאחר שהמלך הוא לב כל קהל ישראל⁵⁴ והוא אשר משפיע ומכניס ביטול וקבלת עול מלכות שמים ויראת ה' בכל ישראל⁵⁵, הרי הוא פועל ע"י הקהלתו את ישראל שתתגלה בהם נקודת היהדות הבאה לידי ביטוי באמונה ויראת ה'.

[ולכן קוראים גם את פרשיות שמע והי' אם שמוע⁵⁶ – קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות, ופרשת אשימה עלי מלך⁵⁷, שכל זה מעורר

את אשתו, משא"כ בהקהל שגדר וחיוב המצוה הוא „הקהל את העם האנשים ונשים וטף“, ובלי נשים חסר בעצם המצוה. וק"ל.

(52) שם ה"ו. ועד"ז בתחלת הפרק כנ"ל.

(53) מצוה תריב.

(54) רמב"ם ה"ל מלכים פ"ג ה"ו. וראה בארוכה לעיל ע' 165 ואילך (והערה 6 שם).

(55) סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך בארוכה.

(56) משנה סוטה מא, א. רמב"ם שם ה"ג.

(57) פרש"י במשנה שם.

(58) שבת צז, א.

(59) ראה לקו"ש ח"ז ע' 219.

(60) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1050 ואילך.

(61) ראה לקו"ת ברכה צח, ב „עד הרגל הבא אחריו“.

(62) אגה"ק סכ"ט (קג, ב ואילך).

ואף שיתכן שבידיעתו ה"טף" הנ"ל לא הגיע לחינוך – ועדיין אינו מסוגל אפילו להבין את המשמעות של תורה ומצוות ויהדות – הרי עי"ז שמצרפים אותו למסיבה של בני ישראל, אשר „אכל בי עשרה שכינתא שריא“⁶³, מסייע הדבר שתתגלה בו נקודת היהדות והאמונה שהיא לעולם באמנה אתו⁶⁴. וזה יפעל שאף המביא יקבל תוספת שכר ועלי" בעבודתו –

וגם בנוגע לטף זה, הנה נקודת האמונה תחדור בכלול ובשלמות, עד שישתנו גם כחותיו הפנימיים, ויתקיימו בו השמיעה והלימוד, עד ל„ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת“.

ונזכה ל„קהל גדול ישובו הנה“⁶⁵, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ולקיום הקהל עם מלך המשיח יחד בבית המקדש השלישי.

(משיחות שבת בראשית (התנועות ב') תשל"ד,
פורים תשכ"ז, שמחת בית השואבה תשי"ג)

לגילוי האמונה ובהתחזקות שע"י המלך, צריך להיות גם גילוי נקודה זו, שעלי' לפעול ולעורר את הכחות הפנימיים, ודבר זה נעשה ע"י (עבודת) היחיד, ובזה אין הכל שוים עוד, אלא הדבר מתקיים בכל אחד לפי אופנו – „אנשים ללמוד כו“.

ולאחרי זה מבואר בהמשך הגמרא, שע"י הבאת הקטנים והכללתם ג"כ במצות הקהל יחד עם המלך, נפעל שכר (תוספות עילוי) בכוחות הפנימיים של „מביאהו“ וואולי יש לומר שזהו יותר ממה שנפעל ע"י עבודתם עם עצמם.

יב. ומזה יוצאת ההוראה בפועל: אע"פ שמצות הקהל אינה שייכת בזמן הזה בפועל, כל זמן שבית המקדש טרם נבנה, הרי „התורה היא נצחית“ ומצוה זו קיימת בעבודה הרוחנית גם בזמן הזה ובכל מקום.

יש להבטיח שבמשך ימי חג הסוכות במיוחד יוקהלו רבים ככל האפשר מבני ישראל יחד, מבלי הבט על מצבו הפרטי של יהודי זה או אחר, ובכלל זה גם „טף“, ועאכו"כ אלו מבני ישראל המחוייבים בכל המצוות אלא שהם בסוג ד"טף" בנוגע לידיעת התורה ושמירת המצוות שלהם, שאף אותם יש להכניס ולצרף למסיבה בין בני ישראל.

(63) סנהדרין לט, א. וראה אגה"ק סי' כג.

(64) תניא ספכ"ד.

(65) ירמ"י לא, ז.

